

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 378.011

Х. М. Алієв,

аспірант

(Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди)

vanpudel@gmail.com

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ

Анотація

У статті розглянуто можливості використання дистанційного навчання в провідних зарубіжних університетах. Автором розкрито основні теоретичні та методичні аспекти дистанційних освітніх технологій у процесі професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів у провідних країнах світу. Визначено суть, ознаки та особливості дистанційних освітніх технологій у процесі підготовки майбутніх фахівців у провідних країнах Європи та США. Досвід упровадження дистанційного навчання в освітній процес провідних країн свідчить, що сучасні університети повинні мати технічну підтримку від провідних компаній та фірм у галузі ІТ-технологій.

Ключові слова: дистанційне навчання, університет, викладач, студент, досвід, зарубіжні країни.

Summary

The article considers the possibilities of using the distance learning in leading foreign universities. The author reveals the main theoretical and methodological aspects of distance educational technologies in the process of professional training of students of higher educational institutions in the leading countries of the world.

Key words: distance learning, university, teacher, student, experience, foreign countries.

Постановка проблеми. Одним із ефективних шляхів глобалізації освітнього простору в сучасному світі є розвиток системи дистанційної освіти. Нині є досить актуальним використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі. По-перше, технологія дистанційного навчання більш гнучка, спрямована на тих, хто навчається, створює студенту найзручніші умови для оволодіння навчальною інформацією впродовж 24 годин на добу й семи днів на тиждень. По-друге, таке навчання потребує значно меншого використання коштів. По-третє, в дистанційному навчанні змінюється роль викладача. Він перетворюється на помічника, наставника. Монолог викладача перетворюється на діалог двох колег, один із яких більш досвідчений. І останнє: процес набуття знань у дистанційному навчанні – це самостійна робота студента, яка відіграє чи не найважливішу роль у навчальному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій доводить, що значний внесок у розвиток інформаційних технологій для навчання й освіти зробили українські вчені: Г. Атанов, В. Глушков, В. Гриценко, О. Довгялло, М. Згуровський, С. Кудрявцева, Є. Машбіц, О. Мінцер, Н. Панкратова, В. Скуріхін, Г. Теслер та ін. В Україні для впровадження дистанційного навчання створена законодавча та нормативна база. Так, у 1993 р. було

затверджено указ Президента “Про державну політику інформатизації України”. На базі вищих навчальних закладів створюються лабораторії для впровадження дистанційного навчання. З метою підключення користувачів телекомунікаційною мережею закладів освіти та науки України з координаційним “Центром Європейської інтеграції” була створена Українська науково-освітня мережа (УРАН).

Для забезпечення координації та інтеграції зусиль навчальних, наукових, науково-методичних та виробничих установ, організацій, підприємств Міністерства освіти і науки України, Академії педагогічних наук України, Української академії державного управління при Президентові України, інших установ, організацій та підприємств, ефективного впровадження в освітню практику нових технологій та засобів навчання нового покоління стало створення навчально-наукового виробничого комплексу “Академія дистанційної освіти”. Але широке впровадження дистанційного навчання в освітній процес стримується через відсутність якісно нового навчально-методичного забезпечення та його програмної підтримки. Тому в аспекті нашого дослідження важливим є проведення наукового аналізу становлення дистанційної освіти в університетах провідних країн світу, щоб адаптувати досвід зарубіжних колег у навчальний процес українських ВНЗ. **Мета статті:** розкрити суть, ознаки та особливості підготовки студентів університетів зарубіжних країн в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження дає підстави виокремити особливості дистанційного навчання в провідних країнах світу: організація і керування процесом навчання за допомогою нових дистанційних освітніх технологій; індивідуалізація навчання; можливість самостійного оволодіння студентами змістом освіти; просторовий і часовий розподіл між суб'єктами навчання; інтеграція з традиційними видами навчання тощо [7; 8; 9; 10; 11].

В аспекті зазначеної проблеми дистанційне навчання – організований і керований викладачем процес за допомогою дистанційних освітніх технологій, який відбувається в умовах часового і просторового роз'єднання суб'єктів навчання [8; 9; 10].

Дистанційне навчання відкриває для студентів додаткові можливості і дозволяє їм активізувати самостійну роботу; індивідуалізувати і диференціювати навчання; працювати в оптимальному темпі; збільшувати обсяг доступних освітніх ресурсів, наукових і культурно-історичних досягнень людства; освоювати нові способи і засоби пізнання навколишнього світу. Становлення дистанційного навчання в Європі пов'язане зі створенням Відкритих університетів [1, с. 162-168; 4; 5, с. 69-79]. На відміну від традиційного навчання дистанційне не пов'язане з географічними кордонами, тому системи дистанційного навчання тяжіють до централізованого керування. Це є одним із способів вишукування засобів для придбання дорогого устаткування, залучення штату професійних фахівців і забезпечення якісної освіти одночасно великої кількості студентів, котрі мешкають у різних країнах. Показовими є Національний університет дистанційної освіти (Universidad Nacional de Educacion a Distancia UNED) в

Іспанії, який налічує 58 навчальних центрів у країні і 9 за кордоном (Бонн, Брюссель, Женева, Лондон, Париж та ін.), його студенти також мають можливість навчатися в Нью-Йорку і Римі; Національний Центр дистанційного навчання CENTRE NATIONAL D'ENSEIGNEMENT A DISTANCE (CEND) у Франції, що забезпечує нині дистанційне навчання більш 350000 користувачів у 120 країнах світу. У підготовці 2500 навчальних курсів беруть участь близько 5000 викладачів [6].

Одним із прикладів реалізації дистанційного навчання можуть бути телевізійні курси балтійського університету (THE BALTIC UNIVERSITY). Створений у Швеції, він поєднує зусилля більш ніж п'ятдесятьох університетів балтійського регіону. Використовуючи системи супутникового телебачення, студенти і науковці 10 країн мають можливість здійснювати наукові й освітні контакти.

У січні 1987 року була заснована Європейська асоціація університетів з дистанційним навчанням (ЄАУДН) з метою прискорити і підтримати створення європейської мережі дистанційного навчання на вищому рівні, що привело до створення Європейського відкритого університету на основі мережі Європейських відкритих університетів (МЄВУ). Організація поєднує 17 Відкритих університетів і факультетів з 15 країн. Нині в установах ЄАУДН зареєстровано близько 650000 студентів, працює більш 3000 викладачів у 875 центрах навчання [6].

Угода про взаємне визнання іспитів і оцінок на європейських курсах та програмах ЄАУДН є частиною угоди про спільний розвиток курсів і являє собою базу для європейської кооперації, що є найважливішим кроком до створення МЄВУ. З метою демонстрації можливостей дистанційного навчання було створено мережу Європейських центрів навчання (ЄЦН), яка відкрила доступ до дистанційних курсів, котрі надають установи МЄВУ. Таким чином, дистанційне навчання переросло за національні рамки.

Так, у 1984 р. деякі американські інженерні коледжі почали використовувати телебачення для надання навчальних курсів працівникам найближчих корпорацій. Це сприяло заснуванню Національного технологічного університету (National Technological University, NTU). До 1991 р. він перетворився в консорціум з 40 університетських інженерних шкіл зі штаб-квартирою в м. Форт-Коллінз, штат Колорадо.

Досвід NTU було вивчено і рекомендовано як модель для міжнародного електронного університету. Для створення курсів використовувалися засоби, надані організаціями-спонсорами, що є прикладом кооперації урядових, університетських і комерційних структур. NTU практично цілком фінансується за рахунок плати за навчання, яка вноситься фірмами-працедавцями, де працюють студенти. Нині NTU є посередником між провідними університетами і сотнями підприємств. NTU не має власних академічних факультетів, а пропонує обмежену кількість інженерних курсів. Як правило, студенти NTU прагнуть підвищити свою кваліфікацію, а не одержати диплом про вищу освіту [9].

За програмами дистанційного навчання в США нині навчається більше мільйона студентів. З 1989 р. приймають навчальні курси через

Систему публічного телемовлення (Public Broadcasting System, PBS-TV). Програма навчання дорослих (PBS Adult Learning Service) з 1990 р. взаємодіє з 1500 коледжами і місцевими станціями [8, с. 15]. Навчальні курси передаються по чотирьох освітніх каналах, доступних як у самій країні, так і за кордоном. У цей час класичні університети вважають упровадження дистанційного навчання найефективнішим способом створення спеціального курсу для корпоративного партнера або об'єднання в альянс.

Так, наприкінці 1999 року компанія “Майкрософт” почала спільний з Массачусетським технологічним інститутом проект зі створення “Інтернет кампуса”. На цю роботу компанія виділила 25 мільйонів доларів, а на початку 2001 року було створено спільне комерційне об'єднання з “Ньюс Корпорейшн” Руперта Мердока, мета якого полягала в розробці на базі нових інформаційних технологій високоякісних програм для одержання вищої освіти. Однак велика кількість престижних університетів з метою збереження своєї репутації відмовилась від організації дистанційного навчання для одержання вищої освіти. Вони обмежуються дистанційними курсами для продовження навчання, щоб підтримувати відносини з виробниками програмного й апаратного забезпечення. Інші університети створюють спеціальні філії для розробки інтерактивних програм для дистанційного навчання, що сприяє їх просуванню на ринок програмного забезпечення й одночасного збереження своєї репутації.

Зовсім інший підхід має промислова фірма “Unext.com”. Вона співпрацює з Колумбійським університетом (США) і Лондонською школою економіки і постачає п'ятистам найбільшим підприємствам світу і приватним особам on-line програми (тобто програми, які дозволяють організувати навчальний процес у режимі реального часу) під назвою “Карден університет”. Ці програми призначені для підвищення кваліфікації на різних підприємствах авторів – лауреатів Нобелівської премії [7, с. 15 – 23]. Авторські гонорари за їх зміст отримують університети. Приватні корпоративні освітні мережі створені такими компаніями, як General Motors, J.C. Penney, Ford, Walmart і Federal Express, Microsoft. Більшість цих систем значно випереджають системи, створені в університетах, як за складністю, так і за кількістю. Ці корпорації заснували Корпоративні університети (КУ), що протистоять традиційним університетам.

Інші університети заснували спеціальні філії для розробки інтерактивних програм. Це полегшує просування на ринок програмного забезпечення та іншого електронного продукту, водночас університети не ризикують статусом своєї академічності.

Електронні програми перепідготовки, такі, як внутрішня супутникова освітня система IBM, є одним з найбільших сегментів вищої освіти сьогодні, не враховуючи корпорації, які співпрацюють з NTU або EuroPace.

З 1996 до 2002 року ринок послуг ДН, за даними ЮНЕСКО, зріс майже в чотири рази і склав більш 3000 млрд. доларів. Разом з тим багато авторів вважають, що таке швидке зростання послуг дистанційного навчання загрожує монополії університетів щодо оцінки знань. Так, наприклад, курс перепідготовки фірми “Microsoft” вважається ціннішим, ніж

освіта, отримана на природничому факультеті будь-якого університету [10].

До перелічених проблем, як свідчить проведене нами вивчення практичного використання дистанційного навчання, можна додати:

- *суб'єктивні* (протистояння викладачів перспективам впровадження дистанційного навчання; відсутність знань або впевненості в його дієвості; наявність поширеної думки серед викладачів, нібито переведення існуючих навчальних матеріалів у електронний формат не є проблематичним; відсутність віри, що від упровадження дистанційного навчання зростуть викладацькі кар'єрні перспективи та виграють як їх власна діяльність, так і навчальна діяльність студентів; вдосконалення викладачів виявиться насправді цінним здобутком порівняно з дослідницькою діяльністю; поширена думка, що нібито дистанційне навчання є інструментом, який допомагає адміністрації навчального закладу скоротити витрати, а потім і штати викладачів),

- *об'єктивні* (відсутність однакових вимог для акредитації віртуальних вищих навчальних закладів; низькі матеріально-технічні можливості до впровадження дистанційного навчання в навчальний процес в окремих країнах; відсутність підготовлених викладачів до впровадження дистанційного навчання; відсутність національних дистанційних курсів, що враховують специфічні умови різних країн; опір традиційних академічних ВНЗ упровадженню дистанційного навчання; перебування значної кількості навчальних закладів на стадії планування і постановки завдань, пов'язаних з організацією дистанційного навчання).

Так, особливе занепокоєння в представників вищих навчальних закладів викликає величезна кількість організацій, які займаються дистанційною освітою у світі. Учасники форуму, присвяченого питанням глобальної координації освіти, що відбувся у вересні 2000 року у Вашингтоні, закликали до створення міжнародного органу, котрий займався б акредитацією цих вищих навчальних закладів, установив основні стандарти освіти і параметри, за якими можна було б оцінювати діяльність у сфері дистанційної освіти [11].

Особливо гострою є проблема одержання дипломів віртуальних університетів в Австралії та США. Представники 40 найзначніших університетів Австралії запропонували створити пошукову базу даних, що містить прізвища й інформацію про дипломи всіх тих, хто закінчив акредитовані вищі навчальні заклади фахівців, для виявлення сумнівних і неіснуючих віртуальних університетів. Зокрема, багато з цих віртуальних університетів розташовані у Великобританії та Ірландії і надають студентам з Австралії "дипломи життєвого досвіду" поштою, завдаючи потенційної шкоди репутації австралійських університетів і видаючи від їхнього імені фальшиві дипломи [3, с. 60]. Створення таких пошукових баз даних одержало підтримку в США, де подібні бази даних вже існують упродовж п'яти років.

Однією з основних перепон, які стримують розвиток дистанційного навчання в країнах Східної Європи, Південної Америки, Африки, Південно-Східної Азії, є відсутність необхідних матеріально-технічних засобів для впровадження ДН, відсутність підготовлених викладачів для розробки ДК і впровадження ДН, висока вартість навчання. Багато авторів

відзначають, що імпортовані з європейських країн і США дистанційні курси не відповідають специфічним особливостям різних країн і написані мовою країн-постачальників ДК або англійською мовою, що передбачає необхідність попередньої мовної підготовки.

Незважаючи на існуючі проблеми, дистанційне навчання, основою якого є нові інформаційні технології, найбільшою педагогічною новацією в університеті і, насамперед, може бути використане людьми старшого віку, інвалідами й іншими категоріями, які з різних причин не можуть навчатися очно в навчальних установах.

У країнах близького зарубіжжя на сьогоднішній день найбільш розгалужену систему дистанційного навчання має Міжнародний центр дистанційного навчання (МЦДН) ЛІНК. З 1991 р. він почав постачати в країни близького зарубіжжя програми Відкритої школи бізнесу відкритого університету Великобританії. Нині ЛІНК має у своєму розпорядженні мережу регіональних навчальних центрів у 588 містах країн близького зарубіжжя та країнах СНД, де навчається близько 206 тисяч студентів. Дипломи про вищу освіту одержали приблизно 44 тис. осіб [10, с. 31].

Висновки та перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Отже, аналіз наукової літератури науковців зарубіжних країн щодо організації дистанційного навчання дає підстави стверджувати, що дистанційне навчання є закономірним етапом розвитку й адаптації існуючих видів навчання і надає гнучкі умови навчання для осіб, що не змогли або не можуть здійснити його звичайним шляхом (віддаленість від кваліфікованих навчальних закладів, фізичні вади, індивідуальні особливості, неординарні здібності студента); вибір часу, місця, тривалості навчання, змісту, форм, методів; можливість інтеграції з існуючими видами навчання тощо. Досвід упровадження дистанційного навчання в освітній процес провідних країн свідчить, що сучасні університети повинні мати технічну підтримку від провідних компаній та фірм у галузі ІТ-технологій. Все це сприяє в подальшому створити концепцію організації дистанційного навчання в українських університетах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арешонков В. Дистанційне навчання педагогічних працівників: досвід і проблеми / В. Арешонков, В. Трохименко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. – №5, 6. – С. 162 – 168.
2. Жерновникова О. А. Особливості підготовки студентів-гуманітаріїв в зарубіжній теорії та практиці / О. А. Жерновникова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – Вип. 39 (92). – С. 177-184.
3. Керневейл Д. Департамент образования США собирается изменить непопулярный закон о дистанционном обучении / Д.Керневейл // Новый коллегіум. – 2003. – №5/6. – С. 60.
4. Олійник В.В. Дистанційна освіта за кордоном та в Україні: Стисливий аналітичний огляд / В.В.Олійник. – К. : ЦТППО, 2001. – 53 с.
5. Рамбл Г. Открытые университеты: сравнительный анализ / Г.Рамбл // Перспективы. – 1991. – Т. XXI. – №3. – С.69–79.
6. Стефаненко П. В. Теоретичні і методичні засади дистанційного навчання у вищій школі : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / П. В. Стефаненко. – К., 2002. – 425 с.
7. Guri-Rosenblit S. Distance and Campus Universities: Tensions and Interactions – A Comparative Study of Five Countries. – Oxford: Pergamon Press and The International

Association of Universities. – 1999. – 57 p.

8. Holmberg B. Guided didactic conversation in distance education' in D. Sewart, D. Keegan, & B. Holberg (eds), Distance Education // International Perspectives. – London, 1983. – 115 p.

9. Trow M. Lifelong Learning through the New Information Technologies // Higher Education Policy. – 1999. – №122. – 22 P.

10. Viljoen J.-M. The case for using SMS technologies to support distance education students in South Africa : conversations / Viljoen, Jeanne-Marie, Du Preez, Carl, Cook, Antoinette // Perspectives in Education : Research on ICTs and Education in South Africa : Special Issue. – 2005. – Vol. 23, issue 4. – P. 115-122.

11. Wen-Hao Chung. Innovative teacher training approach: combine live instruction with a web-based reflection system // British journal of education technology. – 2002. – V. 33, №2. P. 20 – 27.

Стаття надійшла до редакції 26.08.2017